

Negatywne skutki leczenia nowotworów dla jamy ustnej

Chemio- lub radioterapia wywołuje u wielu pacjentów zapalenie błony śluzowej jamy ustnej. Oto, co należy wiedzieć przed rozpoczęciem leczenia:

Zapalenie błony śluzowej jamy ustnej

Czym jest zapalenie błony śluzowej jamy ustnej?

Zapalenie błony śluzowej jamy ustnej to efekt uboczny leczenia nowotworu, charakteryzujący się zaczerwienieniem, opuchlizną i owrzodzeniami błony śluzowej jamy ustnej i języka.

- Najbardziej dolegliwym objawem zapalenia jest ból. Bywa on tak silny, że utrudnia jedzenie, picie, a nawet mówienie
- Zapalenie rozwija się czteroetapowo. Etapy 1 i 2 mają umiarkowany przebieg. Odczuwalna jest bolesność i zaczynają pojawiać się wrzody. Objawy w etapach 3 i 4 są bardziej nasilone. W etapie 3 trudno jest przelić pokarmy stałe, więc pacjenci przechodzą na dietę płynną. W etapie 4 jedzenie staje się niemożliwe, a pacjenci mogą potrzebować pomocy polegającej na podawaniu dodatkowych składników odżywczych¹
- Umiarkowane zapalenie występuje u wielu pacjentów, lecz etapy 3 i 4 są mniej powszechne
- Zapalenie błony śluzowej jamy ustnej zwane jest też zapaleniem jamy ustnej

Co wywołuje zapalenie?

Chemio- i radioterapia.

- Obydwie te metody zapobiegają wzrostowi nowych komórek nowotworowych poprzez uśmiercenie już istniejących, szybko dzielących się komórek
- Zdrowe komórki błony śluzowej dzielą się szybko i zastępują uszkodzone i stare komórki na powierzchni błony śluzowej. Terapia zabija więc również te komórki. Komórki powierzchniowe błony śluzowej nie są zastępowane, co skutkuje pojawieniem się owrzodzeń
- Połączenie chemioterapii z radioterapią stwarza ryzyko wystąpienia ostrego zapalenia.² Objawy zapalenia są tym bardziej dolegliwe, im dłużej trwa leczenie nowotworu³
- Uszkodzane są również gruczoły ślinowe, przez co błona śluzowa jest sucha i bardziej podatna na uszkodzenie przez twarde cząstki pokarmu

Zapalenie błony śluzowej jamy ustnej

Co wywołuje zapalenie?

- Zapalenie błony śluzowej jamy ustnej wywołuje wiele rodzajów chemioterapii, a w tym:⁴
 - 5-fluorouracil
 - metotreksat
 - doksorubicyna
 - etoposyd
 - melfalan
 - arabinozyd cytozyny
 - cyklofosfamid
- Zapalenie pojawia się również zazwyczaj podczas napromieniowywania okolic jamy ustnej

U kogo występuje zapalenie?

- Zagrożonych jest większość pacjentów poddawanych chemio- lub radioterapii. Niemniej jednak, zapalenie występuje u niemal wszystkich pacjentów poddawanych radioterapii głowy i szyi lub przyjmujących przeszczep komórek macierzystych szpiku (HSCT), zwany również przeszczepem szpiku kostnego (BMT).
- Prawdopodobieństwo wystąpienia zapalenia zależy od sytuacji pacjenta, jego stylu życia i od historii leczenia. Zagrożeni są szczególnie następujący pacjenci:
 - osoby młode i starsze
 - osoby cierpiące wcześniej na problemy ze zdrowiem jamy ustnej lub na zapalenie błony śluzowej jamy ustnej
 - osoby nie dbające o higienę jamy ustnej podczas leczenia
 - osoby palące tytoń
 - osoby spożywające alkohol
 - cukrzycy
 - osoby poddawane niektórym typom chemioterapii (patrz wyżej)

Jak długo utrzymuje się zapalenie?

Chemioterapia:

- Pacjenci zaczynają najczęściej dostrzegać objawy po 5-8 dniach od rozpoczęcia chemioterapii. Objawy utrzymują się przez 7-14 dni, po czym rozpoczyna się proces zdrowienia
- Ryzyko wystąpienia zapalenia jest wyższe w każdym kolejnym cyklu chemioterapii, a objawy są często bardziej nasilone³
- U niektórych pacjentów zapalenie może utrzymywać się dłużej

Radioterapia:

- Zapalenie występuje później (po 2 tygodniach), a proces zdrowienia rozpoczyna się dopiero po zakończeniu leczenia. Oznacza to, że objawy mogą występować nawet przez 8 tygodni

Zapalenie błony śluzowej jamy ustnej

Jakie są konsekwencje?

Ból

- Ból może bardzo utrudniać jedzenie i picie, a to w czasie, gdy pacjent potrzebuje wielu sił, by poradzić sobie ze skutkami agresywnych terapii onkologicznych

Zakażenia

- Uszkodzenia i owrzodzenia błony stwarzają poważne zagrożenie infekcją. Jeśli zakażenie wystąpi, mikroorganizmy mogą przeniknąć do krwi. Jest to stan zakażenia krwi, czyli posocznicy
- Posocznica występuje częściej u biorców przeszczepu komórek macierzystych szpiku (HSCT), ponieważ w przypadku tej terapii odporność organizmu jest obniżona

Utrata poczucia smaku

- Jeśli napromieniowywany jest język, kubki smakowe znajdujące się na jego powierzchni mogą ulec uszkodzeniu. Niektórzy pacjenci tracą zdolność odczuwania smaków całkowicie
- Kubki smakowe wznawiają normalną pracę zazwyczaj w czasie do 4 miesięcy od zakończenia leczenia, choć skutki długoterminowe zależą od organizmu, a w niektórych przypadkach komórki te nigdy nie odzyskują pełnej sprawności

Wynik leczenia

- Zapalenie jest u wielu osób tak nasilone, że wpływa na dawkowanie leku. Sytuacja taka może wpłynąć ostatecznie na skuteczność chemioterapii

Inne skutki

- Osoby cierpiące na zapalenie czują się niekiedy zawstydzone swym stanem, przez co spędzają mniej czasu z rodziną i przyjaciółmi. W połączeniu z niezdolnością do przyjmowania pokarmów i płynów, może to prowadzić do izolacji społecznej i kryzysu psychologicznego
- U chorych na nowotwór głowy lub szyi w jamie ustnej i gardle gromadzi się gęsty, lepki śluz. Do usunięcia tej ciągnącej się śliny wymagane jest niekiedy zastosowanie pompy ssącej
- W celu zapewnienia wystarczającego odżywiania, może zaistnieć konieczność karmienia pacjenta „przez rurkę”. Jeśli sztuczne karmienie trwa krótko, przewód wkładany jest przez jamę nosową; jeśli długo, przewód może zostać włożony bezpośrednio do żołądka

Informacji o leczeniu zapalenia błony śluzowej jamy ustnej i zapobiegania temu stanowi udzielić może lekarz lub personel pielęgniarski. Dostępne są one również na stronie **www.mouthsmadegood.com**

Źródła:

1. World Health Organisation. Handbook for reporting results of cancer treatment. Geneva, Switzerland: World Health Organisation, 1979. 2. Treister N, Sook-Bin W. Chemotherapy-Induced Oral Mucositis, 2008. Available at <http://emedicine.medscape.com/article/1079570-overview>. Last accessed January 2010. 3. Sonis ST. *J Support Oncol* 2004;2:3–8. 4. Pico J-L et al. *The Oncologist* 1998;3(6):446–451.